

УДК. 327:328.131(410):061.1ЄС»20»

В. А. Соколова, аспірантка
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра міжнародних відносин
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАПРЯМОК У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЧЕРЕЗ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЇЇ ЛІДЕРІВ У ХХІ СТОЛІТТІ

У статті розглядається еволюція європейського треку у зовнішній політиці Сполученого Королівства. Для цього автором використовується аналіз прем'єрства «нових» лейбористів (а саме: другого строку Тоні Блера та неповного строку Гордона Брауна) та консерваторів (Девіда Кемерона).

Ключові слова: Велика Британія, зовнішня політика, ЄС, Євросоюз, Тоні Блер, Гордон Браун, Девід Кемерон, Брекзїт.

Постановка проблеми. Європейський трек зовнішньої політики Великої Британії завжди викликав багато дискусій в уряді та за його межами. Традиційно, після зміни лідируючої партії на виборах – змінювався й стан стосунків між Європейським Союзом та Сполученим Королівством. Якщо до влади приходили консерватори, то починали вимагатися унікальні профіції для Великої Британії, яких немає в інших країнах-учасницях ЄС. Якщо ж у Парламенті більшість була за ліберальною (що стала згодом лейбористською) партією, то з Європейською спілкою відновлювався активний діалог та уряд Великої Британії йшов на деякі поступки для підкреслення вірності європейському напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про діяльність Великої Британії у рамках ЄС та про ЄС в цілому, як структуру серед представників сучасного дискурсу писали дисертацію О. Романова з ОВПБ ЄПБО ЄС, колективну статтю Д. Кузьмін, І. Максименко «Відносини Україна–ЄС крізь призму стратегічної культури» та Н. Яковенко у своїй монографії «Велика Британія у сучасних міжнародних організаціях».

Мета статті. Проаналізувати європейський трек за останні 15 років у Великій Британії через аналіз діяльності її прем'єр-міністрів: Тоні Блера (2-й період) і Гордона Брауна від лейбористської партії та Девіда Кемерона від партії консерваторів, відповідно.

Виклад основного матеріалу. У період з 2001 по 2007 роки політика Сполученого Королівства на європейському напрямлі втрачає динамізм у зв'язку з принциповим конфліктом інтересів між «ною» Великобританією і лідируючим франко-німецьким тандемом з питань щодо інституціональної реформи ЄС. Було виділено три основні причини явних невдач зовнішньої політики «нових» лейбористів на європейському напрямку. Перша причина – це незацікавленість лідируючого франко-німецького тандему в британських політичних важливих ініціативах щодо напрямків інституційної реформи і національних контурів мінливої архітектури ЄС. Друга причина – це безпрецедентно сильний «дрейф» стратегічних цілей, інтересів і пріоритетів правлячої політичної еліти Великої Британії в сторону поновлення і пожвавлення інституту «особливих» трансатлантичних відносин. Третя причина – цілеспрямованість і невмотивоване використання воєнної сили у врегулюванні міжнародних конфліктів в нестабільних і гарячих регіонах на Балканах (Косівська криза 1999 г.), в Афганістані (2001 – 2010) і Іраку (2003-2010) [3, с. 261].

Це дистанціювало Велику Британію від нагальних європейських справ. Дані ситуації підтвердили, що інституційний каркас ЄС не готується в плані єдності прийнятих рішень. Ідеологічний розкол на стару і нову Європу з часом може перетворитися на нездоланну перешкоду на шляху подальшої інтеграції. Встановлення особливих трансатлантичних відносин не дали Тоні Блеру преференцій. Виною тому – постійна жорстка критика, якої зовнішня політика лейбористів піддавалася з усіх боків. В такій ситуації треба було переключити увагу британської громадськості на інші теми. Лейбористи вважали за краще перевести зовнішньополітичний діалог на глобальний рівень. Нові пріоритети були пред-

ставлені в період другого «президентства» Великобританії в ЄС, яке прийшлося на липень-грудень 2005 року і за часом збіглося з головуванням в «групі восьми». Для лейбористів це був унікальний шанс знову заявити про розуміння актуальних проблем міжнародного співробітництва одночасно на британському, європейському і глобальному рівнях [3, с. 262].

На посту «президента» Європейського Союзу Т. Блер сформулював пріоритетні глобальні завдання для Великобританії: а) політично форсувати конкурентоспроможність ЄС на глобальному ринку; б) зробити Європу більш спокійній і безпечній для її громадян; в) посилити контроль над глобальною зміною клімату і системно посилити охорону навколишнього середовища; г) підтримувати держави, що розвиваються (зокрема, Африки) [3, с. 262].

Більш детально дані стратегічні пріоритети були представлені у відповідній урядовій програмі, яка складалася з трьох базових блоків: 1. Економічна і соціальна справедливість (реформування структури бюджету ЄС і комплексна реформа загальної аграрної політики, поліпшення регулювання (спрощення бюрократичних процедур); контроль трудового часу; сприяння розвитку ринку послуг; розвиток фінансової системи; контроль за виробництвом хімічних речовин). 2. Безпека і стабільність (протидія міжнародному тероризму, боротьба з «трафіком» і нелегальною імміграцією; розширення ЄС (відкриття переговорів з Туреччиною, старт переговорного процесу з Хорватією відразу після очікуваного на початку січня 2007 р. вступу Болгарії та Румунії). 3. Роль Європи у сучасному світі (продовження Дохійського раунду Всесвітньої торгової організації; Африка; зміна клімату (глобальне потепління та ін.); мир, стабільність і реформи на Близькому Сході; мир і стабільність на Балканах, розвиток та укріплення європейської оборонної ідентичності; реформа політики експорту цукру [3, с. 262, 263].

Стратегічні пріоритети Великобританії на період президентства в ЄС і «великій вісімці» стосувалися міжнародного тероризму, питання протидії міжнародному тероризму в рамках ЄС для Великобританії з формальності перетворилися в життєву необхідність. 7 червня 2005 року під час саміту G8 в Гленіглс (Шотландія) в самому центрі Лондона сталася серія терористичних актів. За офіційними даними, чотири вибухи в громадському транспорті забрали життя 54 осіб. Не виникло і тіні сумніву, що це був демонстративний виклик, який міжнародні «ісламські терористи» кинули політиці Великобританії в Афганістані і Іраку, а також політиці держав, лідери яких зібралися в Шотландії. Після цієї трагедії уряд «нових» лейбористів мав зробити відповідні висновки про необхідність перегляду глобальних пріоритетів національної зовнішньої політики. На словах Тоні Блер і представники правлячої еліти висловили готовність активно продовжувати глобальну геополітичну лінію, що і було однозначно відображено в офіційних документах «після Гленіглс». Але трагедію в Лондоні і зірваний саміт можна сприймати як початок надлому політики «нових» лейбористів. Можливо, в Лондоні пролунав не сигнал до продовження колишньої генеральної лінії, а вирок невдалої нової європейської політики Великої Британії [3, с. 263, 264].

Після подій літа 2005-го року у лейбористській партії назрів конфлікт інтересів щодо майбутнього на європейському треку. Цей конфлікт виник між тодішнім прем'єр-міністром Тоні Блером та міністром економіки Великої Британії Гордоном Брауном.

Саме він завадив Блеру форсувати це питання. Як людина, що несе відповідальність за економічне благополуччя країни, підтриманий іншими впливовими євроскептиками – членами лейбористської партії – міністр економіки був впевнений, що процвітання можна забезпечити, знаходячись поза єврозоною. У результаті цього Блер був змушений заявити, що Велика Британія не приєднається до євро, бо це не відповідає її національним інтересам [5, с. 299].

Про роль Великої Британії у ЄС у 2006 році Гордон Браун сказав: «Якщо наша ідентичність буде харчуватися нашими ідеями, то ми відчуємо себе більш впевненими перед обличчям важких проблем у відносинах з іншим світом. Зрозумівши свої цінності не буде Британії, що бачить свій шлях, як боротьбу проти, а не у складі Європи, та я представляю європейський вибір як альтернативу між неучастю та повним поглинанням. Базуючись на

своїх цінностях, вона запропонує новий глобальний підхід, а не тільки подвоєння гуманітарної допомоги» [2].

Ставши прем'єр-міністром у 2007 році, Браун віддавав перевагу не коментувати свій конфлікт з Тоні Блером. Щоправда, у ході візиту до Німеччини у липні, він заявив, що Велика Британія ще перегляне своє рішення щодо входу в євросону, правда не даючи точної гарантії, коли це станеться [4].

Гордон Браун був євроскептиком. Він більше орієнтувався на настрої населення, яке дивилося у той час на європейські проекти з скепсисом [7].

Же з самого початку свого прем'єрства Гордон Браун зіткнувся з серйозною проблемою на європейському напрямку. Німеччина, тоді ще як країна – голова Євросоюзу, ініціювала новий договір, який повинен замінити так ще і не прийняту загальноєвропейську Конституцію. Три роки тому, коли вперше виникло конституційне питання, Браун підтримав ідею проведення референдуму. До того ж Браун стверджував, що прийняття Конституції призведе до стагнації в британській економіці, так як передасть частину пов'язаних з фінансовим розподілом функцій на наднаціональний рівень брюссельських єврооптимістів. Однак тоді проблема відпала сама собою, оскільки Франція і Нідерланди, де пройшли референдуми, відкинули єдину Конституцію [7].

Також, після цих невдалих референдумів у уряді Великої Британії наступив своєрідний «час роздумів». Коли цей період завершився, Гордон Браун вніс пропозиції стосовно реформування Європейського Союзу, які частково збігалися з положеннями документа Європейської комісії, що мав назву «Лісабонська програма для Співтовариства». Між іншим, програма включала підтримку інновацій, реформу політики державної підтримки і регіональними програмами надання допомоги, завершення формування ринку послуг [5, с. 299].

Договір було підписано 13 грудня 2007 року в Лісабоні, але на його ратифікацію усіма країнами – членами ЄС і вступ в силу пішло ще два роки (спочатку передбачалося, що ратифікація завершиться до кінця 2008 р.) [5, с. 301].

Показовим було те, що сама церемонія підписання Лісабонського договору підкреслила особливий характер відносин Великої Британії з Євросоюзом. Браун не був на ній разом із головами країн-членів та підписав договір на декілька годин пізніше. У якості виправдовування своєї відсутності він казав про необхідність його присутності у засіданні Палати Громад [5, с. 299, 300].

За перші 8 місяців свого прем'єрства Браун не знайшов часу, щоб відвідати Єврокомісію, хоча демонстративно запросив канцлера Німеччини Ангелу Меркель та экс-президента Франції Ніколя Саркозі у Лондон у лютому 2008 року, щоб поговорити про тристороннє урегулювання фінансової кризи [5, с. 302].

Перші роки нового уряду цього разу були позбавлені гучних проєвропейських гасел та палких промов. Новий коаліційний уряд Великої Британії одразу висловив наміри щодо подальшої конструктивної співпраці з ЄС. Водночас в Палаті Громад під час дебатів щодо європейських справ 3 червня цього ж року пролунало прагнення наполегливіше захищати національні інтереси Великої Британії, ніж попередній уряд [8, с. 130].

Міністром у справах Європи було призначено Д. Лідінгтона. 13 вересня він оприлюднив офіційну заяву про хід роботи уряду над законопроектом про ЄС, оголошеного навесні того ж року королевою Єлизаветою II серед інших 22 нових законодавчих актів, запропонованих чинним урядом [8, с. 130].

Ухвалення відповідного закону, який би регламентував відносини Великої Британії з ЄС був одним із пунктів передвиборчої кампанії Партії консерваторів цього разу. Це стало елементом програми новообраного уряду. Головною метою законопроекту було посилення громадського та парламентського контролю Великої Британії над процесом вироблення рішень у ЄС, а також унеможливлення подальшого делегування частин суверенних повноважень наднаціональним структурам Євросоюзу [8, с. 130].

Девід Лідінгтон констатував «велику відстань» між волевиявленням британців і тим, як від імені британців приймаються урядові рішення заради ЄС. Тому уряд планував дати

можливість населенню країни відігравати активнішу роль у виробленні політики Великої Британії щодо Євросоюзу. Законопроектом про ЄС визначалося, що будь-які майбутні угоди, якими передбачалося делегування частини влади або компетенції Сполученого Королівства, зокрема питання сфери зовнішньої та безпекової політики, оборонної політики, охорони державних кордонів тощо, мають обов'язково виноситися на національний референдум [8, с. 131].

Така заява Лідінгтона зафіксувала наміри правлячої коаліції не приєднуватися до євросони та не погоджуватися на заснування посади Генерального секретаря ЄС [8, с. 131].

У 2011 році хвилю незадоволення у Брюсселі викликало рішення Девіда Кемерона передивитись участь країни у імміграційній політиці ЄС. Справа в тому, що він намагався створити альянс з іншими країнами Євросоюзу, щоб заблокувати пропозиції голови Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу щодо надання притулку іммігрантам. У цей період Єврокомісія була втягнута у переговори з країнами Євросоюзу з питань про функціонування регулятивного механізму «Дублін II», за яким країни – члени Союзу мають висилати біженців назад у країни Євросоюзу, звідки вони вперше прибули на територію ЄС. Переговори почалися з судового рішення Європейського Суду з прав людини у зв'язку з тим, що Бельгія порушила фундаментальні права біженців тим що відправила їх до Греції, де нема відповідних умов щодо їх утримання. Таким чином, переговори були направлені на відміну існуючих положень механізму «Дублін II» про репатріацію біженців. Велика Британія у цій дискусії залишила за собою право у випадку негативного рішення утриматися від подальшої участі у ньому та розповсюдженні на себе результатів [1, с. 27].

Окрім цього, Британія намагалася гальмувати ініціативи ЄС у сфері соціального законодавства. Так, у середині 2011 року британці активно стали обговорювати можливості відміни відрядження за вагітністю та пологами, законодавства з прав споживачів, тощо [1, с. 28, 29].

Британський уряд дав згоду та з готовністю очікувало внесення будь-яких змін у договір ЄС, викликаних необхідністю урегулювання ситуацією у євросоні, оскільки відкривалася можливість повернути Британії від Брюсселю частину повноважень. Однак такі переговори могли здійснитися не раніше 2013 року. Тільки тоді Британія могла представити умови по поверненню своїх прав від ЄС у рамках більш широких переговорів щодо реформування управління євросоною [1, с. 29, 30].

Девід Кемерон мав представити точку зору коаліційного уряду щодо ратифікації ще декількох змін у договорі з ЄС, доповнюючи змінами про створення Європейського стабілізаційного механізму для євросони. Таким чином, до 2013 року Велика Британія мала ратифікувати договір з Хорватією щодо її членства у ЄС, Ірландський протокол, що давав би Ірландії низку поступок заради підтримки у Лісабонському договору пункту про те, що кожен член ЄС може мати свого єврокомісара, а також Чеський протокол, який змусив підписати чеського президента Лісабонський договір [1, с. 30].

Британська сторона скористалася ООН як трибуною для того, щоб продемонструвати свою незгоду з ситуацією, коли важливі права були передані ЄС відповідно до Лісабонського договору. При цьому британці прагнули, якщо не повернути їх, то хоча б показати свою незгоду з використанням Союзом цих прав. Наприклад, Великобританія заблокувала понад 70 заяв Євросоюзу в комітеті ООН такі, як комітет з фінансових та економічних справах, комітет з роззброєння, комітет з тероризму і прав людини, вимагаючи, щоб ці заяви робилися від імені «ЄС і його країн-членів», а не просто від імені Союзу [1, с. 32, 33].

Справа в тому, що завдяки рішенням в Генеральній Асамблеї ООН ЄС отримав місце спостерігача при ООН. Так, у Кетрін Ештон, Високого представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки, і деяких інших вищих офіційних осіб ЄС з'явилося право говорити від імені ЄС на Асамблеї ООН. А британський уряд прагнуло перешкодити поширенню цієї практики на інші органи ЄС, і особливо на ті питання, де залишається «змішана компетенція», тобто, де у ЄС і його членів є юрисдикція [1, с. 33].

Д. Кемерон став першим в історії Сполученого Королівства британським прем'єр-міністром, який наклав вето на укладення нового договору ЄС, але практично відразу по-

яснив, що членство в ЄС залишається в інтересах Великобританії. В результаті було прийнято рішення розробити до березня 2012 р. міжурядову угоду 26 держав (тобто ЄС без Великої Британії). Фактично, прем'єр не змірився з «договором всередині договору», який підривав позиції країни в європейському єдиному ринку [1, с. 47, 48].

На саміті ЄС 30-31 січня 2012 р. Великобританія не приєдналася до «Пакту про стабільність, координацію і управління ЄВС» або «бюджетного союзу» (раніше нею заблокованим), хоча визнала необхідність більш жорсткої фіскальної дисципліни. Цей документ набув чинності 1 січня 2013 року після його ратифікації 12 країнами-підписантами і встановив більш жорсткі вимоги дотримання бюджетної дисципліни країнами ЄС – «золоті правила». Хоч Британія більше не заважала використанню інститутів ЄС єврозоною, Д. Кемерон пояснив, що вона почне реагувати на це в разі, якщо під загрозою опиняться її національні інтереси. Він підкреслив, що в рівній мірі важливі і жорстка фіскальна дисципліна, і проведення єврозоною рекапіталізації своїх банків, і припинення стану невпевненості в Греції, і «створення захисної стіни досить високою, щоб впоратися з кризою» [1, с. 66].

В кінці лютого 2012 року розпочався черговий саміт ЄС, на якому обговорювалися проблеми економічного зростання і зайнятості на континенті. Діючи у власних інтересах, Німеччина і Франція спочатку спробували проігнорувати пропозиції 12 країн, включаючи Британію. Однак в кінці саміту Кемерон домігся того, що заключне комюніке було повністю переписано з урахуванням британських вимог. Його пріоритетами на саміті були: закінчити формування єдиного ринку, сприяти торгівлі і стимулювати зростання. Прем'єр наполіг на внесенні в комюніке цілого ряду поправок: згадка про дерегулювання, лібералізації і поглибленні єдиного ринку в наданні різноманітних послуг; інформація про необхідність завершення створення внутрішнього енергетичного ринку до червня 2014 р.; положення про торгівлю як однієї з рушійних сил економічного зростання і т.д. Так з'явився План дій для зростання в Європі, підписаний 12 країнами ЄС, включаючи Великобританію [1, с. 67].

17 травня 2012 року на саміті G-8 Кемерон відкинув пропозицію Франсуа Олланда підняти планку податку на трансакції до 57 млрд. євро для фінансової стимуляції 27 країн ЄС. «Ми не збираємося забезпечити економічне зростання в Європі або Великобританії введенням нового податку, який вдарить по людям так само, як і по фінансовим інститутам» – заявив він. Девід Кемерон вважав, що єврозоні слід скопіювати британське економічне управління кризою з упором на реалізацію плану зниження дефіциту для отримання економічного зростання, проведення незалежної монетарної політики і створення опори у вигляді сильних банків [1, с. 69].

Виступаючи перед британським парламентом за результатами зустрічі G-8, Д. Кемерон похвалив Ф. Олланда за проєкт євробондів, але попередив, що потребують великих скорочень субсидій ЄС французьким фермерам, якщо президент Франції поставить під загрозу щорічні виплати ЄС Великобританії [1, с. 70].

18 вересня 2012 року відбувся черговий саміт країн ЄС, на якому обговорювалися питання більш тісної співпраці в банківській сфері, в сфері оподаткування і витрат. Такі домовленості мали ще більше відсунути Великобританію з центру Євросоюзу, тому вона стала наполягати на більшому обліку її фінансових інтересів. Британський прем'єр запропонував учасникам саміту сконцентрувати увагу на єдиному європейському ринку – як на найбільш важливі частині постійно конкуруючого світу [1, с. 74, 75].

Лідер Британії загрожував накладати вето, так як відповідно до проєкту бюджету вона повинна була понести додаткові витрати в розмірі 10 млрд. ф.ст. Британцям було незрозуміло, чому в той час як бюджети інших країн скорочуються, бюджет ЄС повинен був різко вирости. З питання скорочення бюджету ЄС Британію підтримала Данія. Крім того, міністр закордонних справ У. Хейг заявив, що Великобританія не згодна з положенням, при якому країни єврозони брали рішення за весь Євросоюз. Чи не збиралася Великобританія переглядати і розміри виплат ЄС. Після того як стало зрозуміло, що Д. Кемерон належить проштовхувати ідею відчутного скорочення бюджету ЄС, з'явилися побоювання, що

Великобританія може втратити в цьому питанні підтримку Німеччини, яка раніше виступала за помірне скорочення бюджету [1, с. 75].

7 листопада 2012 р. А. Меркель приїхала в Лондон з наміром домогтися від Британії більшої гнучкості в питанні про євробюджету, незважаючи на те що при існуючому бюджеті Німеччина втрачала більше, ніж Великобританія (її внесок зростав на 30 млрд. євро за сім років, тоді як британський – на 17 млрд. євро за той же термін) [1, с. 76].

Кемерон поставився з розумінням до труднощів євро. Але, на його думку, євробюджет встановлений для всіх 27 країн ЄС, і їм не слід користуватися для вирішення труднощів і проблем власне єврозони. Єврозона цілком може створити свій бюджет для власних потреб. Так, якщо група 17 країн хоче направити більше грошей членам єврозони, то вони можуть зробити це, не використовуючи євробюджету. Він підкреслив, що не погодиться з майбутніми фінансовими рамками, які не в інтересах Великобританії. На практиці така заява британської сторони означало велику ймовірність використання її права вето [1, с. 77].

На думку британської сторони, пропозиції постійного голови Євроради, прем'єр-міністра Бельгії Х. Ван Ромпея містили помилки: по-перше, вони не включали цифри максимально можливих витрат і кількості надрукованих грошей, яке завжди було менше, ніж стеля фінансових зобов'язань Союзу; по-друге, Франція, Іспанія та Польща відхилили пропозиції Х. В. Ромп'єя, що включали скорочення асигнувань на загальну сільськогосподарську політику і на структурні фонди, які допомагали бідним регіонам створювати інфраструктуру. Британія також збиралася домогтися збереження суми щорічного повернення їй коштів з бюджету ЄС в розмірі 3,6 млрд. євро. Без повернення цих коштів Великобританія вносила б в бюджет 10,9 млрд. євро щорічно. Також була надія на прихильність Кемерона на майбутньому саміті ЄС 13-14 грудня 2012 р. питання про банківський Союзі ЄС. Д. Кемерон натрапив і на позицію Франції, яка не бажала скорочення сільськогосподарських субсидій в світлі того, що виплати ЄС Британії залишилися б без змін. В результаті переговори зайшли в глухий кут через розбіжності між вносять вклад в бюджет ЄС країнами і країнами-одержувачами допомоги ЄС. Д. Кемерон зажадав «істотного скорочення витрат» [1, с. 78].

На прес-конференції після закінчення саміту Д. Кемерон сказав, що зустріч закінчилася без угоди по бюджету, оскільки пропозиції президента Єврокомісії були недостатньо гарні для Великобританії і цілого числа країн – Німеччини, Швеції, Нідерландів, Фінляндії, Данії. Він також заявив, що успішно відстояв виплати ЄС Великобританії. В цілому ж позиція Великобританії загальмувала прийняття бюджету ЄС на 2014-2020 рр. [1, с. 79].

Аналізуючи наступні зовнішньополітичні дії Девіда Кемерона в період з 2013 по 2014 рр., автор простежив тенденцію до зменшення інтересу до європейського настрою. Цьому сприяло два основні чинники, що виробляють в Європейському співтоваристві «підривний» ефект. Першим фактором був розкол, що мав місце роками раніше між Девідом Кемероном і лідерами Євросоюзу – Ангелою Меркель і Франсуа Олланда. Бажання Девіда Кемерона проводити індивідуальну економічну політику всередині ЄС лякало їх через те, що за Великої Британії могли потягнутися інші країни ЄС, підриваючи таким чином фінансову стабільність єврозони, як це було роками раніше. Другим чинником була криза ЄС, пов'язана з напливом мігрантів у європейські країни з країн, що розвиваються та зон конфліктів. Уряд Девіда Кемерона в цьому питанні позначив свою позицію відразу – характер допомоги, яку може надати Британія, є лише консультативний. Під консультативною допомогою малося на увазі повернення біженців на місця їх первинного проживання, тобто створення сприятливих умов для репатріації на законодавчому рівні.

У рамках наростаючої політичної кризи у Європі та світі уряд Великої Британії займався пошуком всіх можливих механізмів для забезпечення безпеки у межах власної країни. Під впливом цієї нестабільності виявилася необхідність перегляду «Концепції національної безпеки».

Саме тому, з приходом до влади на другий строк консервативного уряду на чолі з Девідом Кемероном у травні 2015 року, прем'єр-міністр перш за все домігся від Парламенту ратифікації нової Національної Безпекової програми стратегії та оборони [10].

Треба зауважити, що у Національній Безпековій стратегії слід враховувати, насамперед, два принципових чинника, які впливали на розуміння не тільки окремих положень Стратегії, але й в цілому зовнішньої політики Великої Британії в сфері міжнародної безпеки. По-перше, згідно з зазначеним документом, безпекова політика Великої Британії тримала в фокусі та реагувала на сучасні, найбільш пріоритетні виклики національної безпеки, та, по-друге, має інституційну залежність від відповідних безпекових інституцій Європейського Союзу та лімітована обов'язками Лондона в рамках, зокрема, оборонних стратегій Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗПБ) та Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО) ЄС. Примітно, але у межах Національної Безпекової стратегії ЄС (до речі, всупереч подальшої практичної реалізації безпекової стратегії Д. Кемерона) не згадується, втім все ж «висвітлюються окремі відгалуження треків Великої Британії в напрямку Німеччини та Франції» [10].

Взагалі, специфіка взаємодії Великої Британії з певними інституціями Європейського Союзу у сфері безпеки може зазнати суттєвих трансформацій з огляду на те, що Девід Кемерон чітко заявив про наміри Великої Британії вийти з ЄС одразу після перемоги консервативної партії на виборах 5 травня 2015 року [6].

Саме з приводу уникнення ризику дефрагментації Європейського Союзу у разі можливого виходу Великої Британії з ЄС, 18-19 лютого 2016 року у Брюсселі було проведено саміт ЄС. Переговори в межах саміту закінчилися лише вночі 20 лютого 2016 року. У своєму інтерв'ю прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон зазначив: «Вже завтра я маю звітувати перед кабінетом міністрів, але зараз можна сказати, що тепер угоди було досягнуто. Нова угода передбачає особливий статус у межах Європейського Союзу. Референдум щодо перебування чи виходу Великої Британії з ЄС, як й очікувалось, відбудеться 23 червня цього ж року. У безпековому сенсі будемо діяти усім урядом задля збереження стабільності у країні» [13].

Таким чином, на британському референдумі, що відбувся 22 червня суспільство було поділено на дві частини – ті, хто виступав проти Великої Британії, залишаючи ЄС (Britain Remain або Britain-In) та тих, хто був для цього (Britain Leave або Brexit). Прем'єр-міністр Великої Британії Девід Кемерон, який переміг на виборах 2015 року активно виступав за Брекзйт. Після саміту у Брюсселі в січні 2016 р. він зробив заяву, що проведе розмову з Парламентом. Як відомо, він радикально змінив свою точку зору після цього саміту і став наголошувати на збереження Англії у рамках ЄС.

Після оголошення результатів референдуму Девід Кемерон вирішив піти у відставку. Він оголосив про це однієї з газет: «Я бився проти Брекзйту усім серцем, але британці вибрали інший шлях. Їм потрібен новий прем'єр-міністр» [6].

5 липня в першому турі виборів консервативними парламентаріями лідера Консервативної партії Тереза Мей швидко стала фаворитом гонки – набравши 165 голосів. За тиждень, 11 липня Андреа Лідсон, яка була головним супротивником Мей закінчила свою кампанію [9].

Девід Кемерон оголосив, що віддасть повноваження прем'єр-міністра Терезі Мей 13 липня [12]. Королева Великої Британії Єлизавета II прийняла його заяву про відставку та представила Терезу Мей новим прем'єр-міністром [11].

Висновки. Європейський трек у зовнішній політиці Великої Британії за останні 15 років змінився кардинально.

У 2001 році погляди Тоні Блера змінилися з євро оптимістичних поглядів на атлантичні. Змоги прем'єр-міністра маневрувати між ЄС та США були не переконливими та змусили його піти у відставку.

Короткий період прем'єрства Гордона Брауна продемонстрував його слабкість, як лідера Великої Британії на усіх треках. Зокрема у ЄС він запам'ятався людиною, що підписала Лісабонський договір, але на ратифікації не був присутній. Такий жест був неприпустимим для прем'єр-міністра країни, яка заявляє про лідерство у Євросоюзі.

Девід Кемерон, прийшовши до влади на перший строк не виділив основних пріоритетів у зовнішній політиці. У період першого строку прем'єрства він заявив у межах

Європейського Союзу про пошук преференцій для Великої Британії. Це зумовило початок конфлікту між двома лідерами – Девідом Кемероном з одного боку та Ангелою Меркель з іншого, бо канцлер Німеччини не хотіла йти на поступки прем'єр-міністра Великої Британії та вважала, що це сильно вдарить по бюджету Євросоюзу. На другий строк Девід Кемерон прийшов із заявою про те що цій строк ознаменується виходом Британії з ЄС та він спланував провести щодо цього референдум. Такий крок був необміркований, бо на початку 2016 року після саміту у Брюсселі він змінив свою думку, але його першочерговий задум вже був викарбований у свідомості громадян. Референдум пройшов з очікуваним результатом – більшість британців проголосувало за вихід з ЄС. Девід Кемерон подав у відставку, мотивуючи свій крок тим, що британцям потрібен новий прем'єр-міністр, а по факту – не виправданням своєї прем'єрської обіцянки.

Список літератури

1. Андреева Т. Н. Европейская политика кабинета Д. Кэмерона – Н. Клетга (май 2010 – июль 2013) [Текст] / Т. Н. Андреева // М.: ИМЭМО РАН. – 2014. – С. 190.
2. Браун Г. Что значит быть британцем // Россия в глобальной политике. – [Электронный ресурс] / Браун Гордон / – http://www.globalaffairs.ru/number/n_7429. – Название с экрана.
3. Валуев А. В. Основные итоги внешней политики правительств «новых» лейбористов в Великобритании [Текст] / А. В. Валуев // М.: ПОЛИТЭКС. – 2010. – Том 6. – № 4. – С. 257-267.
4. Великобритания, внешнеэкономические связи – [Электронный ресурс] – http://polpred.com/?ns=1&ns_id=75309. – Название с экрана.
5. ИЕ РАН. Дилеммы Британии: поиск путей развития [Текст] / под. ред. А. А. Громыко // М.: Весь Мир. – 2014. – С. 480.
6. Перемитин Г. Дэвид Кэмерон объявил о решении подать в отставку // РБК. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rbc.ru/politics/24/06/2016/576ce1809a7947e9f001ad1a>. – Название с экрана.
7. Терентьев А. Гордон Браун: моралист у власти // Россия в глобальной политике. – [Электронный ресурс] / А. Терентьев / – http://www.globalaffairs.ru/number/n_9215. – Название с экрана.
8. Яковенко Н. В. Велика Британія у міжнародних організаціях [Текст] / Н. В. Яковенко / Київ: ВПЦ Київський університет. – 2011. – С. 400.
9. Independent staff. Theresa May's Tory leadership launch statement. Full text. // The Independent. – [Stable URL] – <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresa-mays-tory-leadership-launch-statement-full-text-a7111026.html>. – Name from the screen.
10. National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015. // Williams Lea Group. – [Stable URL] – https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf. – Name of the screen.
11. Queen receives audience right honorable Theresa May [Stable URL] – <https://www.royal.uk/queen-received-audience-right-honourable-theresa-may>. – Name from the screen.
12. Resignation right honorable David Cameron MP as Prime Minister [Stable URL] – <https://www.royal.uk/resignation-right-honourable-david-cameron-mp-prime-minister>. – Name from the screen.
13. UK-EU deal agreed at Brussels summit. // BBC News. – [Stable URL] – <http://www.bbc.com/news/live/uk-politics-35601369>. – Name from the screen.

Стаття надійшла 17.03.2018 р.

В. А. Соколова, аспірантка

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Кафедра международных отношений

Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ЄВРОПЕЙСЬКОЄ НАПРАВЛЕННЯ ВО ВНЕШНЬОЇ ПОЛІТИЦІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ: АНАЛІЗ ДІЯТЕЛЬНОСТІ ЇЇ ЛІДЕРІВ В ХХІ ВЕКЕ

Резюме

В статті розглядається еволюція європейського трека во зовнішній політиці Соединенного Королівства. Для цього автором використовується аналіз прем'єрства «нових» лейбористів (а іменно: другого строка Тоні Блєра і неполного строка Гордона Брауна) і консерваторів (Дєвіда Кємерона).

Ключевые слова: Великобритания, зовнішня політика, ЄС, Євросоюз, Тоні Блєр, Гордон Браун, Дєвід Кємерон, Брексит.

V. A. Sokolova, Postgraduate
Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of International Relations
Frantsuzkiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

EUROPEAN UNION AS THE TRACK OF POLICY OF GREAT BRITAIN IN THE ANALYSIS OF ITS LEADERS ‘ IN THE XXI CENTURY

Summary

The article examines the evolution of the European track in foreign policy of United Kingdom. For the deeper understanding author uses the analysis of the premiership of Labor Party (Tony Blair's second term of premiership and incomplete premiership of Gordon Brown) and Conservative Party (David Cameron).

Key words: Great Britain, foreign policy, EU, European Union, Tony Blair, Gordon Brown, David Cameron, Brexit.